

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНЕ МИСЛЕННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

Шароватова О.П.¹, к.пед.н., доцент,

Чеберячко С.Р.², д.т.н., професор,

¹ *Національний університет цивільного захисту України,*

² *Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Складні умови і надзвичайні події на виробництві призводять до мільйонів нещасних випадків, внаслідок яких гинуть сотні тисяч працівників [1]. Даний факт зумовлює необхідність суттєвої активізації діяльності фахівців сфери охорони праці, спрямованої на озброєння людини тим мінімумом знань, який необхідний для її безпечної життєдіяльності, оскільки серед найпоширеніших причин виникнення нещасних випадків на виробництві фахівці [2; 3] вбачають, по-перше, недостатню поінформованість працівників з питань безпеки праці та, по-друге, недбале ставлення до їх виконання. Така ситуація потребує створення системи безперервного навчання, яке б охоплювало широкі кола населення як у віковому та професійному, так і посадовому контекстах.

Нещасні випадки переважно настають унаслідок хибної оцінки ситуації, несприйняття реальної загрози через самовпевненість, що спотворює дійсність. Щобільший розрив між сприйняттям загрози та її реальністю, тим менше шансів уникнути небезпеки. Важливе значення мають психологічний стан і настрої працівника, які можуть змінюватись упродовж робочого часу через взаємини у колективі, особисті обставини, стан здоров'я, занепокоєння, стурбованість тощо. Працівники часто не усвідомлюють рівня загроз, що можуть виникнути під час здійснення трудової діяльності. Дотримання правил безпеки, на яких вони переважно знаються, вони вважають обтяжливою, непотрібною процедурою, оскільки їх порушення, на думку переважної більшості, не завжди призводить до критичних наслідків. Також однією з основних причин інцидентів, нещасних випадків та аварійних ситуацій, пов'язаною саме із людською помилкою, стає відсутність або неадекватна реакція на наявні небезпеки.

Тож, виникає необхідність формування відповідного ставлення працівників до виробничих операцій, що виступають потенційними джерелами небезпек, як елемента поведінки, спрямованої на збереження їхнього здоров'я і працездатності; формування партнерських відносин, потреби прислухатись один до одного і підтримувати один одного, нейтралізуючи слабкі сторони своїх колег за допомогою методів «я для тебе, ти для мене».

Вирішувати вищенаведену ситуацію можна завдяки здійсненню постійного навчання працівників на основі формування ризик-орієнтованого мислення через ситуаційну обізнаність. Давно відома, дана методологія успішно застосовується у різних сферах життєдіяльності людини. На її основі побудована концепція полковника Джона Бойда «Цикл OODA», яку успішно використовують у навчанні військових – «дій на випередження або якісніше приймай рішення і залишишся живим» (Observe – спостерігай; Orient – оцінюй; Decide – вирішуй; Act – дій).

Оскільки ж ситуаційна обізнаність характеризується постійною розумовою інтеграцією, для її формування необхідний розвиток: «сприйняття», яке відповідає за вміння оцінювати динаміку ситуацій в оточуючому середовищі; «розуміння», що базується на синтезі отриманої інформації; «проекції» - для передбачення потенційного розвитку ситуації на основі сприйнятої та обробленої інформації.

Однак, на сучасному етапі традиційні методи навчання, усе ще не дозволяють досягати бажаних результатів у контексті забезпечення безпеки праці. Виникає необхідність пошуку інновацій щодо якісної підготовки майбутніх фахівців і удосконалення

обізнаності діючих. Згідно теорії множинного інтелекту Говарда Гарднера, яка базується на твердженні про існування різних його видів (лінгвістичний, логіко-математичний, музичний, тілесно-кінестетичний, просторовий, міжособистісний, внутрішньоособистісний, натуралістичний, екзистенційний), для підвищення результативності викладання необхідно застосовувати різні стратегії, які враховують пізнавальні відмінності слухачів. Подібної думки дотримується і професор Роб Лонг, який будує свої заняття з урахуванням індивідуальних відмінностей слухачів для підвищення розуміння ними поставлених завдань [4].

Згідно із запропонованою методикою навчальну групу слід поділити на декілька підгруп відповідно до домінуючих здібностей, які попередньо встановлюються психологічним тестуванням (візуали, аудіали, кінестетики, інтегратори). Наприклад, підгрупа 1 - «художники»; підгрупа 2 - «письменники»; підгрупа 3 - «математики»; підгрупа 4 - «практики». Кожній підгрупі видається робочий лист з відмінними завданнями. Відтак, «математики» вирішують математичні завдання (наприклад, виходячи зі статистичних даних, порахувати ймовірність виникнення небезпечної ситуації); «письменники» описують небезпеки, які оточують працівників, і можливі наслідки потенційних травм з урахуванням частоти їх виникнення; «художники» - розробляють схеми (ескізи) небезпечних ситуацій з можливими варіантами їх розвитку; «практики» - проводять оцінку ризиків на робочому місці. У підсумку всі обмінюються своїми напрацюваннями для створення загальної картини щодо певної стратегії захисту.

Отже, для запобігання нещасних випадків серед працівників і забезпечення ефективної роботи системи управління охороною праці на підприємствах важливо сформувавши усвідомлене ставлення учасників трудового процесу до безпеки праці. При цьому слід брати до уваги, що для формування безпекових компетентностей потрібне стимулювання розвитку відповідних психічних процесів працівників за рахунок вивчення і набуття ними ситуаційної обізнаності, яка передбачає безумовне усвідомлене ставлення до безпеки праці на робочому місці, розвиток навичок для виявлення потенційних небезпек та пошуку й обґрунтування подальших дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Human factors analysis of Australian aviation accidents and comparison with the United States - Released in accordance with section 25 of the Transport Safety Investigation Act 2003. URL: <https://www.atsb.gov.au/media/29953/b20040321.pdf>.
2. The SLAM technique. URL: <https://www.hse.gov.uk/construction/lwit/assets/downloads/slam.pdf>.
3. Rhebergen M.D., Lenderink A.F., van Dijk F.J., Hulshof C.T. Comparing the use of an online expert health network against common information sources to answer health questions. *J Med Internet Res* 2012, 14:e9.
4. Michalko, M., (2011) *Creative Thinkering, Putting Your Imagination to Work*. New World Library, Novato California.